

Investigar l'evolució de les creences dels professors de llengües sobre els plurilingüismes escolars

Margarida Cambra. GRUP PLURAL
PLURILINGÜISMES I APRENTATGE DE LLENGÜES
Universitat de Barcelona

Pensament dels docents i formació

- Estudi sistemes de creences, representacions i sabers (CRS) construïts pels docents sobre i l'educació lingüística a l'escola plurilingüe
- Referents teòrics:
 - Pensament professors / professors de llengües
 - Representacions socials sobre el plurilingüisme
- Canvis socials > necessitat d'innovació i de desenvolupament professional
- Connexió CRS - formació - docència

Terminologia

- **Pensament del professorat**
- **Teories no científiques** : teories personals, sedimentades, espontànies, naturals, ingènues o implícites (Marrero, 1991 ; Marland, 1995) ;
- **Concepcions o idees** : preconcepcions o concepcions, processos conceptuals, concepcions populars, idees personals, idéacions, imatges (Clandinin, 1986 ; Calderhead et Robson, 1991) ;
- **Creences** : creences personals, principis i « *assumptions* » (Pajares, 1992) amb una dimensió afectiva i avaluativa ;
- Py (2000), creença : representació, opinió, convicció
- Percepcions, o « **representacions** », realitats mentals compartides socialment
- **Sabers** : coneixement pràctic, personal, professional (Elbaz, 1983), sabers ordinaris (Beacco, 2001), competència d' expert» (Leinhardt, 1990 ; Grimmet et Mac Kinnen, 1992), en relació amb l'experiència. Sabers artesanals,

Woods, D. : B.A.K.

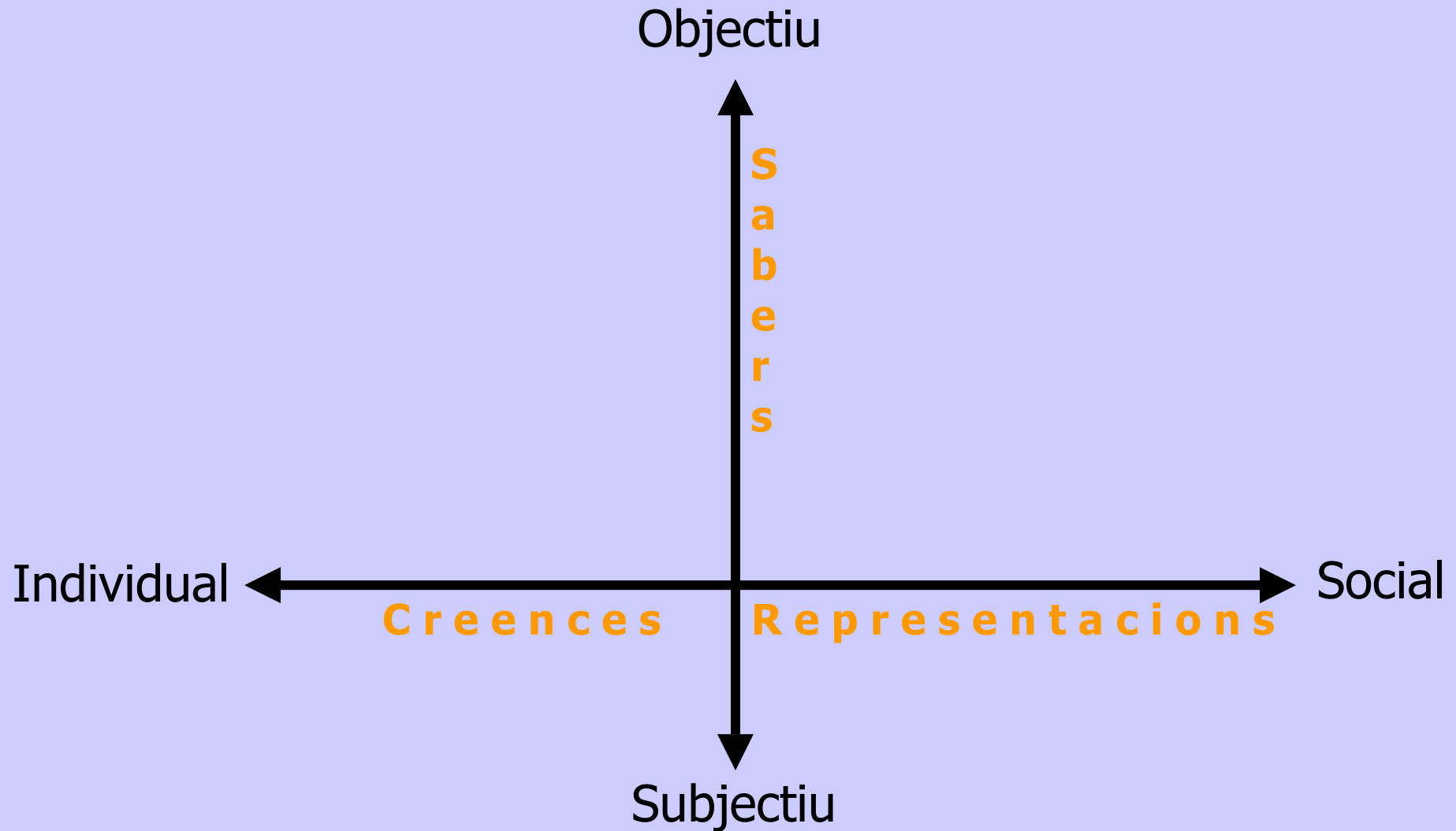
Beliefs, assumptions and Knowledge

- **Beliefs:** *an acceptance of a proposition for which there is no conventional knowledge*
- **Assumptions :** *the temporary acceptance of a fact which has not been demonstrated, but which we are taking as true for the time being*
- **Knowledge:** *things we know, conventionally accepted (demonstrated or demonstrable)*
- Model integrador
- Sistema interrelacionat, una xarxa
- Importància de l'experiència d'apren. i d'ens.

Creences, Representacions, Sabers

- Conjunt organitzat de construccions mentals, fets o processos cognitius,
- més o menys organitzats cognitivament,
- més o menys tenyits d'emocions i valors,
- molt relacionades amb la pròpia història de vida professional
- individuals i també elaborats, compartits i transmesos socialment
- construïts localment en el discurs en interacció.
- Permeten als docents interpretar les situacions educatives, prendre decisions i actuar.

Creences, representacions i sabers

Preguntes de recerca

- Quins CRS construeixen els mestres i els estudiants de mestre en els discursos de formació o de recerca?
- Hi ha indicis, en aquests discursos, de desestabilització i de reconstrucció d'alguns CRS?
- En quines condicions es produeixen?
- Quins contextos de formació i de recerca afavoreixen l'observació, la reflexió, l'intercanvi, la verbalització i la presa de consciència?

Metodologia: plantejament etnogràfic

- Interpretació contextualitzada, micro-analítica i centrada en els participants
- Treball empíric a l'entorn dels docents
- Desenvolupament d'eines metodològiques adequades a les necessitats de la recerca
- Triangulació de:
 - Participants
 - Investigadors
 - Mètodes

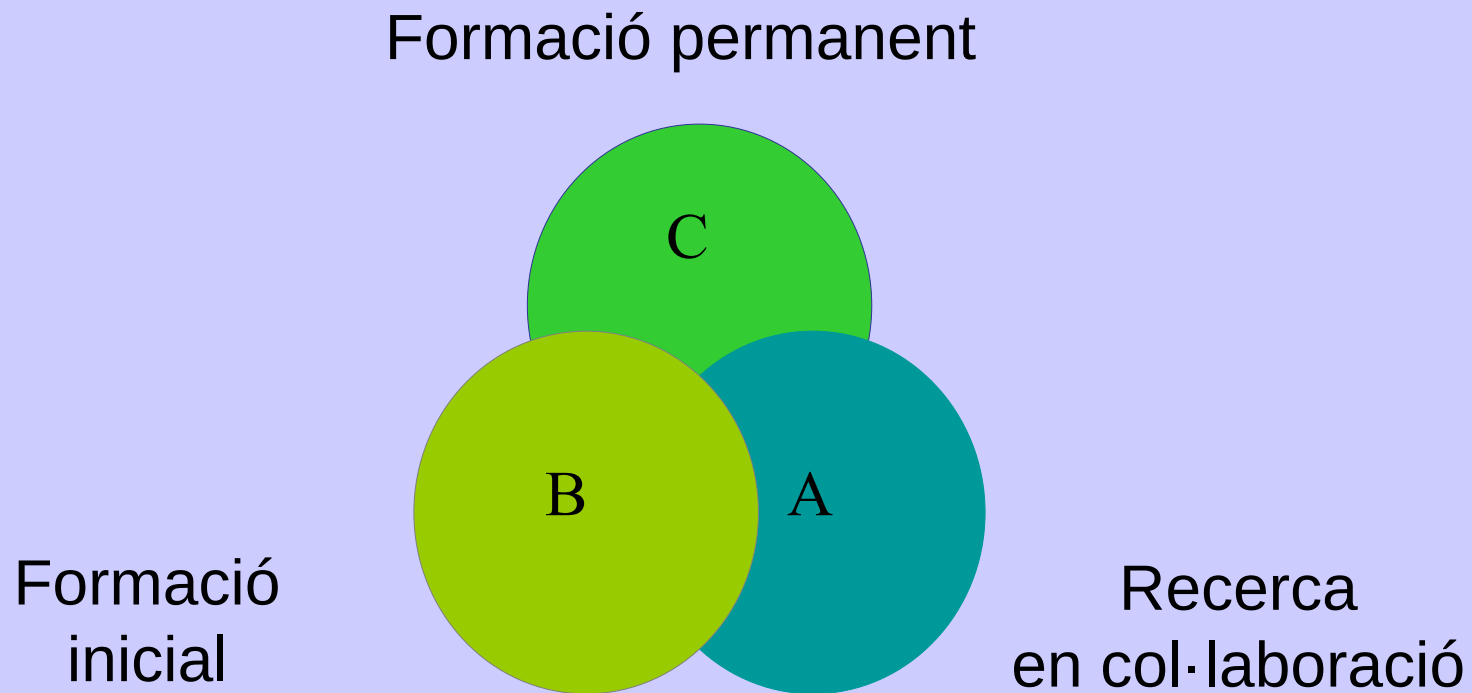
Mètodes

- **Recollida de dades**
 - Entrevistes i històries de vida
 - Observacions de classes
 - Debat a partir de les observacions
 - Documents escrits de formació: memòries de pràctiques, diaris, auto-avaluacions, actes, etc.
- **Anàlisi de dades**
 - Interpretació èmica i holística
 - Anàlisi del Discurs en Interacció

OBJECTIUS

- Fer emergir els sistemes de creences representacions i sabers (CRS) dels professors sobre els plurilingüismes escolars
- Considerar l'evolució d'aquests sistemes en el marc d'un procés de recerca en col·laboració
- Comprendre conjuntament processos d'interacció a l'aula
- Estudiar les relacions entre els CRS i les actuacions dels professors a l'aula

Àmbits de recerca sobre desenvolupament professional

Àmbit A:
Grup de professors col·laboradors

Professors col·laboradors

8 professors de diferents llengües i nivells educatius

- Que aporten la seva experiència directa en situacions de diversitat a l'aula
- Que estan implicats en la nova situació, busquen respostes, la qual cosa els motiva a participar en el projecte
- Que accepten el marc d'investigació proposat
- Durada: dos anys (2003-2005)

EL PROJECTE ELS OFEREIX LA POSSIBILITAT

- De parlar de si mateixos i de la seva experiència
- De contrastar els seus CRS amb els dels altres
- De reflexionar en grup sobre experiències d'aula pròpies i dels altres

Mètodes

1ª fase

- Entrevistes (ENT)
- Debats de grup(DG)

2ª fase

- Observació i debats de grup sobre la interacció observada (ODG)
- Escrits de valoració de l'experiència

**ENTREVISTES
DEBATS EN GRUP**

**EL QUE DIUEN
EL QUE CREUEN**

**OBSERVACIÓ
D'INTERACCIONS
A L'AULA**

EL QUE FAN

**OBSERVACIÓ I
DEBAT EN GRUP**

**EL QUE DIUEN SOBRE EL
QUE FAN**

OBSERVACIÓ I DEBAT EN GRUP

- Reunions mensuals on es construeixen CRS en un marc col·lectiu
 - Desencadenant: una experiència d'aula
 - Interpretació conjunta dels processos interactius objecte d'observació
-
- El professor realitza una activitat a l'aula i l'enregistra
 - El grup PLURAL la transcriu, la seqüencia i l'analitza
 - A l'inici de la sessió, el professor la contextualitza
 - Tots procedeixen a la lectura de la transcripció
 - Es debat sobre la interacció i els temes plantejats (s'enregistra el debat)

Diferències DG /ODG

- **En situació de debat de grup** els docents expressen, argumenten i reformulen les seves representacions:
 - DG: posicions polaritzades
 - ODG: ja no es limiten a expressar la manera com veuen la qüestió, sinó que van aprofundint en el tema, matisant els seus discursos, incorporant elements del discurs dels altres i construint reflexions compartides.

Exemple: aula de suport de 1r d'ESO

- Entrevista individual amb la professora Laura
- **Observació** en grup de la transcripció d'una sessió a en un IES de l'Empordà
 - La professora ajuda a fer el treball de l'àrea de Ciències Naturals
 - Els alumnes nouvinguts -un nen equatorià i tres nens marroquins- produeixen un text a partir de l'observació d'un dels arbres de l'escola
- **Debat posterior** (ODG7): Intervenen docents de primària (Pilar, Xesco, Ester i Sira) i secundària (Lídia i Elvira).

Extret 1 ENT Laura

“llavors gramàtica i ortografia bueno ho anem fent | però però no d'una manera ni molt sistemàtica ni ho prioritzo | o sigui jo prioritzo molt l'expressió oral i escrita no? perquè penso que aquests nens si et vénen a primer estaran quatre anys aquí si és que hi són i aleshores penso que els que els interessa és anar pel carrer i comunicar-se | ningú els preguntarà si fan el plural amb as o es si fan una a en comptes d' una e | bueno hi ha gent que ho fa i no passa absolutament res no?”

Extret 2 ENT Laura

“treballem una notícia | l'hem comentat a classe
i entre tots | doncs per exemple un dia fem entre
tots l'escrit ¿no? llavors algun dia els dic doncs
ara ho feu vosaltres a casa | i marxen amb un
esquema i te venen dient | oh és que no ho sé |
bueno és igual | equivoca't | fes-ho | fes una
frase curta | ordena les idees primer | fes-ho a la
teva manera | jo ja t' ho corregiré però fes-ho i
equivoca't ¿no? o sigui | jo sempre dono intento
de de dir | per la por és igual | equivoca't | ja
n'aprendràs no? perquè és que penso que és la
única manera”

Afirmacions durant l'entrevista sobre el mètode d'ensenyament

- prioritat a l'ús i a la comunicació
- adquisició d'habilitats orals bàsiques
- treball en projectes i tasques comunicatives
- documents autèntics i d'actualitat
- consideració positiva de l'error
- centrat en la participació i la mediació dels aprenents

23L: ¿què diu el quatre?

24G: estudi | de | el | arbre

25L: arbre | vale | ara tu i la Míriam | ¿quin arbre feu?

26G: el pi pinyer

27L: el pi pinyer | vale (...) digues al Mohamed què és el que ja
heu fet d'aquest apartat

28G: **el nombre científico** ((lee el texto escrito en catalán))

29L: ¿què més?

30G: del pi pin

31L: del pi pinyer i què més?

32G: ***el nombre científico es el castellano***

40 L: (...) ¿de què més parlareu?

41 G: l'a::

42 F: de l'arrel

43 L: de l'arrel | llavors de l'arrel hem dit que anirem al
pati | Gabriel i ¿tu què hauràs de mirar de l'arrel?

44 G: el pi pinyer

45 L: però del pi que tu hauràs de mirar ¿què hauràs
d'observar de l'arrel? si l'arrel està per on? ((se oyen
palabras en árabe)) ¿què mirem? si l'arrel es veu::
digue- ho digue-ho

46 G: si arrel ses veu o no

47 L: si l'arrel es veu o no | ¿vale?

Comentari

- Focaliza l'atenció del grup a la tasca
- No repara de manera sistemàtica per no frenar la comunicació, deixant que es reparin entre ells
- Admet amb naturalitat que s'expressin en cast. però segueix oferint el model català.
- Apunta
- Acompanya els alumnes donant-los només l'ajut que cal i quan cal
- Suggereix com poden col·laborar, posant així en pràctica el valor de la cooperació.

Primera intervenció de la Sira

- jo per exemple penso que aquí | a vegades ens equivoquem que valorem | clar si tu fas fer un treball amb grup amb els nens i valors el resultat / es crearan rivalitats | i als nens immigrants no els voldran | perquè entre que faran poca feina | la producció serà dolent-bueno (...) jo penso que l'objectiu seria valorar el procés | independentment del treball que surti no valorar què surt / sinó valorar / a veure | ¿com ens hem ajudat? ¿qui ha trobat més informació? XX ¿quanta cosa hem passat? que igual | doncs fer amb grup | valorar un treball (...) com deia la Laura aquí | més que el resultat és | aprendre a estructurar

ODG corresponent:

1. Xesco: (...) en general ¿què fem? tenim un problema i / hores u- mestre de suport per aquelles persones | (...) | quan estructuralment com a escola els mateixos alumnes [podrien ajudar]
2. Lídia: [sí sí sí] i tant!
3. X: això vol dir que toca una tasca de replantejament ¿eh?
4. Veus: sí sí
5. X: (...) | jo reconec que no és el mateix cinc anys primer / que primer segon d'ESO però és que jo diria ¿eh? que ni a primària fem això | en general ¿eh? | ni a primària fem això/ quan en teoria és més fàcil a primària fer-ho | és a dir | ràpid | aula d'acollida i:: posem quatre | cinc | vuit | quinze | pum allà | que això potser també ha de ser-hi ¿eh? | potser | no dic que això [s'hagi d'anul·lar ¿eh?]
6. Sira: [i malgrat facis] tot aquest treball / va molt bé que una persona els tingui | sols

7. Xesco: segur ¿eh? [sí sí]
8. Sira: [i:: els] ensenyi a estructurar i els ensenyi a fer:: | malgrat fem tot el treball de que els companys (...) | però que:: estonetes vingui:: | se'ls emporti una persona per fer una cosa concreta | això també:: *bueno* jo penso que això també va molt bé
9. Lídia: i de fet no és malgrat | si no a més a més
10. Xesco: no | és tot | és anar fent coses | [que sumi]
11. Elvira: [sí sí]
12. Lídia: el cas de:: que parlem dels instituts és diferent
13. Ester: és que als instituts és una altra història::
14. Lídia: sí | *bueno* és molt diferent perquè és a la inversa | ¿m'entens? | passen d'una aula on són només els immigrants | i s'entenen i:: *bueno* allà | no importa què | perquè no hi ha més espectadors i:: hi ha una complicitat entre ells | a tu sol | sol ja no estàs amb la resta de:: dels que son com tu | tu sol amb un grup de vint o trenta | [clar a partir d'aquest moment]/

- L'observació suscita un debat sobre avantatges / inconvenients de quedar-se en el grup classe o siguin atesos en un grupet i amb un docent específic
- Aquest és un tema recurrent en totes les dades
- A l'últim ODG, confrontats a la transcripció de la Laura es va desenvolupar
- Es valora que els nouvinguts puguin treballar entre iguals, sense tensions i amb l'ajut de la Laura
- Els professors de secundària consideren que a aquesta etapa les diferències entre autòcton i estrangers són enormes i que el dèficit en llengua comporta dificultats insuperables per seguir les assignatures
- En canvi, la Sira, mestra d'educació infantil d'una escola unitària, defensa rotundament al principi de la ODG la incorporació immediata dels nouvinguts al grupclasse:

Àmbit C:

Assessoraments a centres

Dades de l'àmbit C:

- Lectures comentades
- Observació crítica de pràctiques a l'aula i visites a escoles
- Auto i hetero-confrontació amb l'observació
- Planificació de dispositius didàctics
- Actes de les sessions
- Auto-avaluació i balanç
- Diaris

Exemple : auto-confrontació

Maria (mestra d'educació infantil)

«de vegades a la rotllana aquests nanos estan més més per la labor | però potser en situació en la que tu no els hi estàs | demanant una cosa en concret sinó en situació en què un té que explicar/ típic rotllana de dilluns ¿no? (...) i si tu vas deixant el temps | tu vas deixant el temps van sortint coses ¿no? i *bueno* solen xerrar però **jo ara que ho veig des de fora veig que** hi havia com | com allò de sí puc dir coses | hem fet coses | però que no que no | que era com forçat ¿no? | sí sí alguna cosa deien ¿no? | però aquests tres jugaven al *zapatito blanco* | l'altre estava tocant-se les faldilles | l'altre mirant la calefacció»

Àmbit B:

`Pràctiques a les escoles

Dades de l'àmbit B: Pràctiques

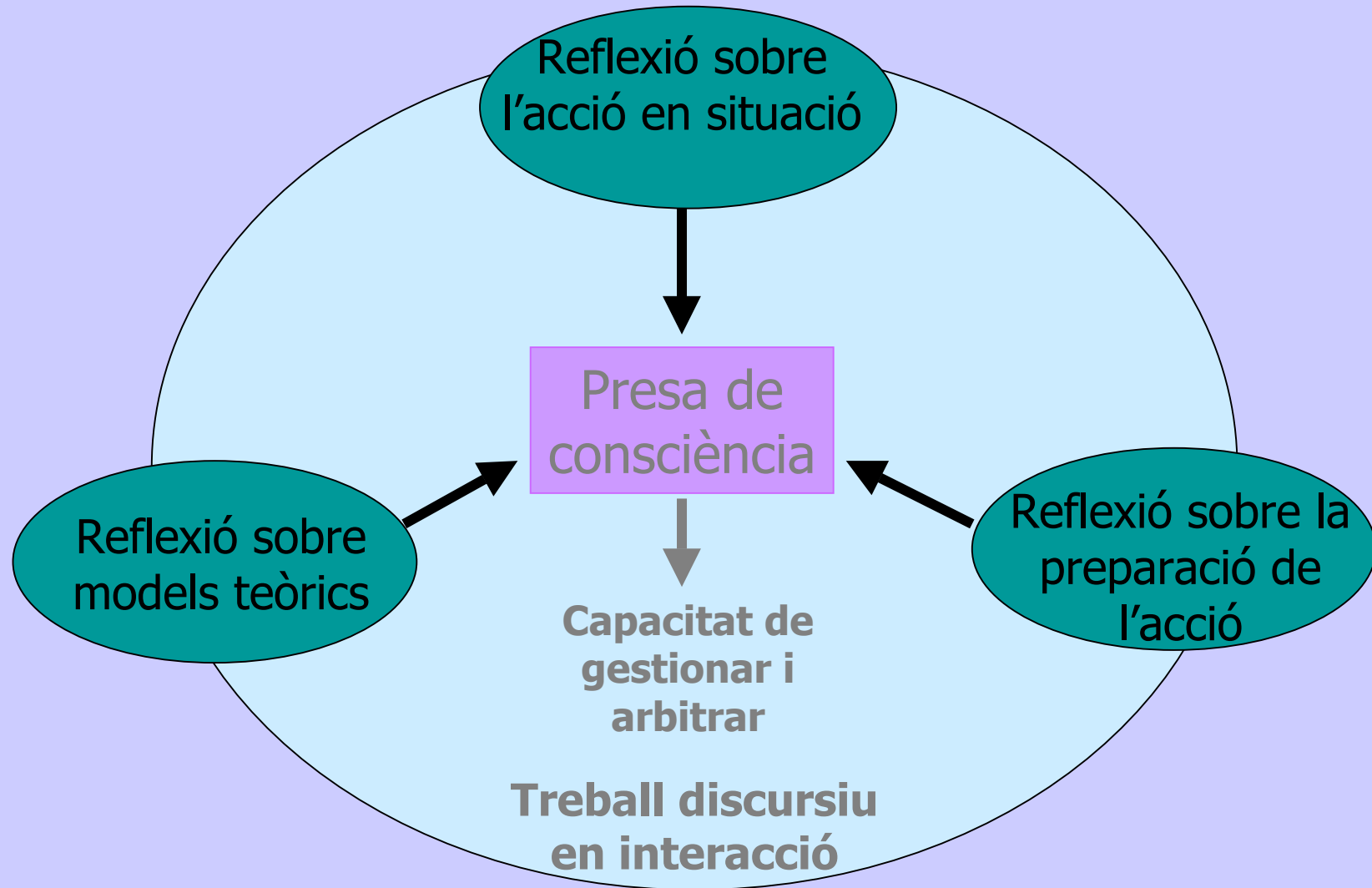
- Observació docència estudiant
- Trobada consecutiva
- Diari de l'estudiant
- Memòria de pràctiques
- Defensa oral de la memòria
- Auto-avaluació i balanç
- Entrevista posterior

Exemple: extret d'una memòria

Joan (alumne de pràctiques)

«Una altra cosa que he après en aquest període i al llarg de la carrera és el fet que un bon mestre ha de saber adaptar-se a tot allò que li arriba de nou, com són les noves tecnologies, els nous corrents educatius i per damunt de tot la nova societat que s'està formant. Avui en dia a la classe no tan sols trobem Jordis, Marcs o Maries sinó també Wilsons, Josselyns o Kymberlis. El gran repte de l'escola ha de ser acollir. Acollir l'altre, sigui qui sigui i vingui d'on vingui. Acollir la seva manera de ser i de fer al món.»

Processos de reflexió en contextos potencialment formatius

Conclusions i reptes

Els processos formatius haurien de

- tenir en compte els CRS dels docents
- contribuir a la seva desestabilització i reconstrucció
- promoure la reflexió al voltant de l'acció en la pràctica i dels sabers teòrics, i la presa de consciència
- proposar espais discursius on l'ús de la paraula permeti el retorn sobre les idees, la negociació
- El formador ha d'acompanyar els processos aportant suport i una altra perspectiva.

Referències bibliogràfiques

- Borg, S., (2003). "Teacher cognition in language teaching: a review of research on what language teachers think, know, believe, and do". *Language Teaching*, 36, 2
- *Cultura y Educación*. Formar(se) para enseñar lengua(s) (en premsa)
- *Repères*, N° 30 (2004)
- Clark, C.M. i Peterson, P. (1986). "Teachers' thought process", A: Wittrock, M.C. (ed.) *Handbook of research on teaching*. N. Y: MacMillan
- DOISE, W. et PALMONARI, A. (éds.), (1986), *L'étude des représentations sociales*, Neuchâtel / Paris: Delachaux-Niestlé
- Pajares, M.F. (1992). "Teachers' beliefs and educational research: Cleaning up a messy construct". *Review of Educational Research*, 62, Tedick, J.D. (ed.). *Second language teacher education*, Mahwah. Laurence Erlbaum
- Py, B. (2003). "Introduction ». A Cavalli, M. et al. *Langues, bilinguisme et représentations sociales au Val d'Aoste*. Aoste: IRRE-VDA. Rapport de recherche
- Schön, D. (1987) *Educating the Reflective Practitioner*. S.Francisco: Jossey-Bass
- Shavelson, R.J. i Stern, P. (1981). "Research on teachers' pedagogical thoughts, judgments, decisions and behavior". *Review of Educ. Research* 51
- Woods D. (1996). *Teacher Cognition in Language Teaching. Beliefs, Decision-Making and Classroom Practice*. Cambridge University Press

- Cambra, M. i. Palou, J. (en premsa), “Creencias, representaciones y saberes de los profesores de lenguas en las nuevas situaciones plurilingües escolares de Cataluña”, *Cultura y Educación*, nº monogràfic: Formar(se) para enseñar lengua(s)
- Cambra, M., Palou, J. i Vila, E. (en premsa) , “Dins o fora de l’aula?” Un dilema clau en les representacions dels professors pel que fa a l’agrupament dels nouvinguts”, *Actes del V Simposi: Llengua, Educació i Immigració. “Nouvinguts, fins quan?”*, Girona, 2006
- Cambra, M. (2007), “L’accueil des enfants étrangers et l’éducation linguistique en Catalogne”, *Child Health & Education*, vol.1, nº1, 13-26.
<http://childhealthandeducation.com>
- Cambra, M. i Fons, M. (2006), «Interacción en el aula de acogida. Creencias de los profesores de lenguas sobre la escuela plurilingüe», *Diálogo e investigación en las aulas*, Barcelona: Graó, 121-140.
- Cambra, M., Ballesteros, C., Fons, M. i Palou, J. (2005). “Creences, representacions i sabers dels professors de llengües en les noves situacions plurilingües escolars” a Finestra de la recerca, Agrupació de Recerca en Ciències de l’Educació (ARCE), Universitat de Barcelona.
<http://www2.ub.edu/or5/finestrarecerca.htm>
- Cambra, M. (2003), *Une approche ethnographique de la classe de langue*, Paris: Didier.
- Cambra, M., Ballesteros, C. Palou, J. et al. (2000), “Creencias y saberes de los profesores en torno a la enseñanza de la lengua oral”, *Cultura y Educación*, 17-18:25-40